

9. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация : пер. с англ. / Дж. Равен. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с.
Raven Dzh. Kompetentnost v sovremennom obshchestve: vyivavlenie, razvitie [Competence in modern society] / Dzh. Raven. – М. : Kogyto-Tsentr, 2002. – 396 p.
10. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса : [пер. с англ.] / Н. Хомский. – М. : НРРО, 1972. – 9 с.
Chomsky N. Aspekty teorii syntaksisa [Aspects of syntax theory] / N. Chomsky. – М. : НРРО, 1972. – 9 p.

УДК 159.9 :796 :616.8

І. В. Матієшин

Received June 19, 2014;

Revised July 17, 2014;

Accepted January 25, 2015.

СПОРТИВНИЙ ПЕРФЕКЦІОНІЗМ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СТРАТЕГІЙ КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ТА НЕВРОТИЧНИХ РОЗЛАДІВ ОСОБИСТОСТІ

У статті конкретизовано концептуально-методологічні аспекти вивчення феномену спортивного перфекціонізму особистості. Окреслено основні аспекти запропонованої дослідницької позиції вивчення спортивного перфекціонізму у взаємозв'язку проявів стратегій копінг-поведінки та невротичних розладів особистості. Визначено основні психологічні особливості спортивного перфекціонізму, які зумовлені віковими та кваліфікаційними характеристиками спортсмена, а також готовністю реагувати на перфекціоністські вимоги спортивної діяльності та рівнем сформованості особистісної зрілості спортсмена. Окреслено конструктивні прояви перфекціонізму, які пов'язані із позитивним ставленням до діяльності, впевненістю в ситуаціях конкуренції і змагань та орієнтацією на успіх, та деструктивні прояви спортивного перфекціонізму, що проявляється у підвищенні напруженості спортсменів, збільшенні тривожності, зниженні впевненості в собі та схильності до емоційного вигорання. Проаналізовано невротичні ознаки деструктивних проявів перфекціонізму спортсменів.

Розроблена програма емпіричного дослідження, а також комплекс використаних методів математичної обробки результатів дослідження підтверджують специфічність прояву перфекціонізму залежно від вікового діапазону вибірки досліджуваних спортсменів. У спортсменів віком від 15 до 18 років *соціально зумовлений перфекціонізм* супроводжується проявом аверсивних дій, моральної нормативності та фрустрації; *перфекціонізм, орієнтований на себе*, у спорт-

сменів від 18 до 25 років супроводжується копінг-стратегією вступу в соціальний контакт та невротичною ригідністю; *перфекціонізм, орієнтований на інших*, у спортсменів від 25 до 40 років на рівні копінг-стратегій виражається у пошуці соціальної підтримки та особистісній сором'язливості. Відмічено загальну закономірність особливостей прояву перфекціонізму спортсменів через визначення ефекту їх невротичної самопрезентації, що проявляється у трансформаційних ознаках зміни копінг-стратегій від фрустраційного негативізму до соціального прийняття.

Ключові слова: спортивний перфекціонізм, стратегія копінг-поведінки, невротизація особистості, невротична самопрезентація, спортсмени.

Matiyeshyn I. V. Sports Perfectionism: Correlation of Individual Coping Behavior Strategies and Neurotic Disorders. The article concretizes conceptual and methodological aspects of studying the phenomenon of sports perfectionism of personality. The basic aspects of the proposed research position of studying sports perfectionism in interrelation of manifestations of strategies of coping behavior and neurotic disorders of personality are outlined. The basic psychological peculiarities of sports perfectionism are defined, caused by the age and qualifying characteristics of sportsman, as well as readiness to react to the perfectionist demands of sports activity and formation level of personal maturity of sportsman. The constructive manifestations of perfectionism are outlined, that are associated with positive attitude to activities, confidence in situations of competitiveness and competitions and orientation on success; and destructive manifestations of sports perfectionism, that are shown in increasing intension of athletes, increase of anxiety, decrease of self-confidence and inclination to emotional burnout. The neurotic symptoms of destructive manifestations of perfectionism of sportsmen are analyzed.

The developed program of empirical research, as well as complex of used methods of mathematical processing of the results of the study, confirm the specificity of the manifestation of perfectionism, depending on the age range of the studied sportsmen. Sportsman aged from 15 to 18 years have *socially determined perfectionism*, accompanied by manifestation of aversive actions, moral normativity and frustration; *perfectionism oriented on themselves* have sportsmen aged from 18 to 25 years, accompanied by coping strategy of entering into social contact and neurotic rigidity; *perfectionism oriented on others* have sportsmen aged from 25 to 40 years, on the level of coping strategies, expressed by searching of social support and personal modesty. The general regularity of manifestation peculiarities of perfectionism of sportsmen is observed, through the determination of the effect of their self-presentation, shown in transformational signs of changes of coping strategies from frustration negativism to social acceptance.

Keywords: sports perfectionism, strategy of coping behavior, neurotization of personality, neurotic self-presentation, sportsmen.

Матиешин І. В. Спортивный перфекционизм: взаимосвязь стратегий копинг-поведения и невротических расстройств личности. В статье конкретизированы концептуально-методологические аспекты изучения феномена

спортивного перфекціонізму личности. Определены основные аспекты предложенной исследовательской позиции изучения спортивного перфекціонізму во взаимосвязи проявлений стратегий копинг-поведения и невротических расстройств личности. Определены основные психологические особенности спортивного перфекціонізму, обусловленные возрастными и квалификационными характеристиками спортсмена, а также готовностью реагировать на перфекціоністские требования спортивной деятельности и уровнем сформированности личностной зрелости спортсмена. Определены конструктивные проявления перфекціонізму, связанные с положительным отношением к деятельности, уверенностью в ситуациях конкуренции и соревнований и ориентацией на успех, и деструктивные проявления спортивного перфекціонізму, что проявляется в повышении напряженности спортсменов, увеличении тревожности, снижении уверенности в себе и склонности к эмоциональному выгоранию. Проанализированы невротические признаки деструктивных проявлений перфекціонізму спортсменов.

Разработанная программа эмпирического исследования, а также комплекс использованных методов математической обработки результатов исследования подтверждают специфичность проявления перфекціонізму в зависимости от возрастного диапазона выборки исследуемых спортсменов. У спортсменов в возрасте от 15 до 18 лет социально обусловленный перфекціонізм сопровождается проявлением аверсивных действий, моральной нормативности и фрустрации; перфекціонізм, ориентированный на себя, у спортсменов от 18 до 25 лет сопровождается копинг-стратегией вступления в социальный контакт и невротической ригидностью; перфекціонізм, ориентированный на других, у спортсменов от 25 до 40 лет на уровне копинг-стратегий выражается в поиске социальной поддержки и личностной застенчивости. Отмечено общую закономерность особенностей проявления перфекціонізму спортсменов через определение эффекта их невротической самопрезентации, что проявляется в трансформационных признаках изменения копинг-стратегий от фрустрационного негативизма к социальному принятию.

Ключевые слова: спортивный перфекціонізм, стратегия копинг-поведения, невротизация личности, невротическая самопрезентация, спортсмены.

Постановка наукової проблеми та її значення. У наш час багато сфер трудової діяльності людини тісно пов'язані з нервово-психічною напругою. Це цілком стосується й такого складного виду людської діяльності, як спорт, де необхідною складовою частиною є повна фізична та емоційна віддача спортсмена. В цьому контексті вивчення перфекціонізму, що у класичному розумінні тлумачиться як «досконалість», «неперевершеність», «бездоганність», «ідеальність», досить актуальне, адже провідною метою спортивної діяльності є досягнення перемог. Натомість якщо в одних дослідженнях перфекціонізм розглядається як

потужний фактор спортивних досягнень, то в межах інших досліджень вивчення цього феномену межує із вивченням депресивних, тривожних та соматичних розладів, розладів травлення, різноманітних видів залежностей, а також низки особистісних розладів (пограничного, нарцисичного, істеричного, залежного тощо), які трапляються у спортсменів. Отже є усі підстави вважати, що перфекціоністські тенденції особистості під впливом психотравмуючих чинників можуть переходити в патологічний стан, а отже виступати потужним фактором невротизації спортсмена. Ця проблема вельми актуальна, оскільки в нинішній час спостерігається досить високий рівень невротизації людини не тільки у спортивній діяльності, а й в інших сферах життя. Також при постійній психотравматичній ситуації, викликаній прагненням до спортивних досягнень, у спортсмена починають прогресувати нервово-психічні та психосоматичні розлади. Зазвичай людина починає вибудовувати свою систему захистів, які зосереджуються у її стратегіях копінг-поведінки. І саме цей психологічний факт є визначальним у регуляції та попередженні невротизації спортсменів, а також вихованні емоційних властивостей особистості, що сприяють її високій емоційній стійкості.

Аналіз досліджень цієї проблеми показав, що перфекціонізм є потужним предиктором тривожних, депресивних, сомато-формних розладів, які часто корегуються медикаментозною терапією та виступають деструктивним особистісним фактором (Н. Гаранян, В. Парамонова, А. Холмогорова, Т. Юдєєва та ін.). Аналіз сучасних вітчизняних та зарубіжних робіт указує також на те, що етіологічні фактори перфекціонізму сприяють розвиткові тяжких порушень об'єктивних відносин, порушенню зрілих способів когнітивної та емоційної взаємодії з інтра- та інтерпсихічною реальністю [10]; тимчасовій втраті відчуття неперервності свого Я [5]; дифузній самоідентичності [7] та надієнтіфікації з різноманітними реальними або уявними індивідами ціною відмови від власної ідентичності [4]. Водночас на фоні наявних психологічних доробок, які стосуються особистості спортсмена [1; 2; 5 та ін.], контекст досліджень у професійній психології ознак спортивного перфекціонізму є малодослідженим.

Мета цієї статті – показати результати емпіричної верифікації вивчення спортивного перфекціонізму у взаємозв'язку прояву стратегій копінг-поведінки та невротичних розладів особистості спортсмена.

Методи та методики. Організація дослідження полягала у створенні програмно-методичного забезпечення та передбачала його структурно-

логічну поетапність. Серед методів були використані: *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, систематизація наукової літератури з питань вивчення спортивного перфекціонізму); *емпіричні* (бесіда; тестування із використанням методик: багатовимірної шкали перфекціонізму П. Х'юїта, Г. Флета, вивчення стратегій копінг-поведінки, визначення типів психологічного захисту Р. Плутчика, багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність», особистісний опитувальник FPI (модифікована форма В), опитувальник визначення невротичних станів Менделевича-Яхіна, шкала Дж. Тейлора, опитувальник визначення акцентуацій характеру К. Леонгарда-Шмишека, опитувальник визначення «типу особистості» та «ймовірних розладів» цього типу Дж. Олдхема і Л. Моріса, опитувальник Ч. Спілбергера, опитувальник самооцінки психічних станів Г. Айзенка); *методи статистичної обробки даних: факторний аналіз* (для мінімізації кількості змінних та концентрації інформації у формі невеликого масиву даних); *множинний регресійний аналіз (МРА)* (для встановлення взаємозв'язку між залежною змінною (результуючою) та кількома іншими змінними (вихідними) задля встановлення найбільш прогностичних детермінант спортивного перфекціонізму у вибірках досліджуваних). Статистичну обробку даних здійснювали за допомогою комп'ютерного забезпечення SPSS для Windows версія 13.0.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Перед тим, як сформулювати основну теоретичну установку розуміння професійного перфекціонізму, окреслимо головні принципи запропонованої дослідницької позиції. Що стосується розгляду невротичних ознак спортивного перфекціонізму, то сучасний спорт передбачає постійне удосконалення майстерності та прагнення до високого рівня досягнень у чітко регламентованих умовах жорсткої конкуренції. Спорт ставить високі вимоги до виконавчої майстерності у напружених умовах змагань та диктує потребу проявляти високий рівень розвитку вольових якостей тренувальної діяльності, що супроводжується значними витратами фізичних та психічних ресурсів спортсмена. Передусім спрямованість спорту на досягнення високих результатів передбачає запобігання фізичним та психічним перенавантаженням. Класичне розуміння перфекціонізму визначається як прагнення до досконалості та неперевершеності, що містить завищені стандарти виконання дій у поєднанні з тенденцією до надмірно критичних оцінок своєї поведінки, здатність наслідувати завищені стандарти діяльності та висувати до власної особистості надмірно високі вимоги. Перфекціонізм

як багатовимірне явище охоплює три компоненти: *перфекціонізм, орієнтований на себе* (схильність ставити високі вимоги до себе); *перфекціонізм, орієнтований на інших* (висування високих вимог до оточення); *соціально зумовлений перфекціонізм* (людина оцінює вимоги, що ставить до неї оточення, як завищені, яким важко відповідати, щоб заслужити прийняття та схвалення).

У зв'язку з тим, що перфекціонізм – багатовимірне явище, його різноманітні форми можуть як стимулювати діяльність, спрямовану на досягнення, так і негативно впливати, викликаючи емоційне перенапруження. При цьому перфекціонізм, орієнтований на себе, є конструктивним, а соціально зумовлений перфекціонізм негативно впливає на діяльність. Слід також враховувати готовність спортсменів до конструктивного реагування на перфекціоністські вимоги, що зумовлено не тільки віковими і кваліфікаційними характеристиками спортсмена, а й рівнем його особистісної зрілості. Додамо, що перфекціонізм розглядається у взаємозв'язку із такими особистісними властивостями спортсменів, як самооцінка, мотивація до успіху й уникання невдач, загальна тривожність і цілепокладання. Визначальним фактором перфекціонізму є зовнішні вимоги, як-от вимоги тренерів, батьків, ситуації оцінювання на змаганнях. Конструктивні прояви перфекціонізму спортсменів співвідносяться із позитивним ставленням до діяльності, впевненістю в ситуаціях конкуренції і змагань, орієнтацією на успіх. Неконструктивність перфекціонізму пов'язана із підвищенням напруженості спортсменів, збільшенням тривожності, зниженням упевненості в собі та схильності до емоційного вигорання.

Для статистично-математичної обробки отриманих емпіричних даних ми встановили діагностичні шкали, за якими три виділені нами групи спортсменів на підставі аналізу їх стажу спортивної діяльності статистично відрізняються. Аналіз загальноприйнятих положень щодо формування професійного досвіду особистості, дав змогу виділити такі компоненти його формування: 1) первинна реалізація професійних знань і вмінь (віковий діапазон досліджуваних – від 15 до 18 років); 2) спеціалізація професійних вмінь і навичок (від 18 до 25 років); 3) удосконалення професійних навичок до рівня майстерності (25–40 років). Загалом у дослідженні взяли участь 174 особи (учні спортивних шкіл, студенти спортивних спеціальностей та кваліфіковані спортсмени).

Усі випробувані були поділені на три групи: група 1 (44,2 % загальної вибірки) – учні спортивних шкіл; група 2 (31 %) – студенти спортивних спеціальностей; група 3 – кваліфіковані спортсмени (24,7 %). У кожній із груп було проведено вказані діагностичні методики, фіксація показників

яких була піддана процедурі факторного аналізу. За допомогою цієї процедури зменшується розмірність вихідного простору корелюючих між собою ознак та забезпечується максимально економна їх репрезентація за умови мінімальних втрат вихідної інформації. Також за допомогою факторизації вихідних даних було забезпечено базу для подальшого проведення множинного регресійного аналізу. Для цього попередньо обраховано факторні оцінки для кожного з виділених факторів у кожній групі.

Факторизацію матриці психологічних шкал здійснювали за допомогою методу головних компонент із наступним варімакс-обертанням (Varimax). Для визначення кількості факторів використовували критерій відсіювання Р. Кетелла (scree-test), що потребує побудови графіка власних значень (scree plot) усіх діагностичних показників, які використовувалися під час аналізу. Правомірність застосування методу факторного аналізу до масиву емпіричних даних перевіряли також за допомогою критерію Кайзера–Мейєра–Олкіна: під час аналізу менші за 0,5 значення кореляції між фактором та змінними, що входять у його структуру, до уваги не брали.

За результатами факторного аналізу було визначено дев'ять основних компонентів, що визначають психологічні особливості спортивного перфекціонізму випробуваних вікового діапазону від 15-ти до 18-ти років. Визначені дев'ять факторів описують понад 75 % дисперсії масиву даних, що свідчить про доволі високу достовірність результатів. Виділення найбільш значущих факторів підтверджено відповідними високими показниками коефіцієнтів факторних навантажень (рис. 1.)

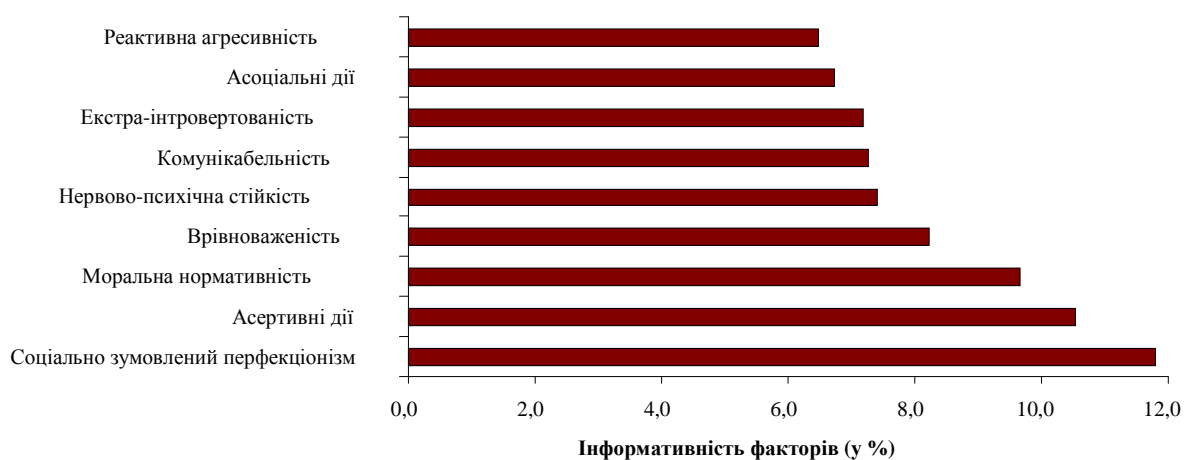

Рис. 1. Номінативно-інформативна факторна структура психологічних особливостей спортивного перфекціонізму випробуваних вікового діапазону від 15 до 18 років

Зокрема, до першого фактору входять такі показники, як соціально зумовлений перфекціонізм (0,884), ригідність (0,863), агресивність (0,848), тривожність (0,778), імпульсивні дії (-0,515). Другий фактор інтегрував такі показники діагностичних методик: асертивні дії (-0,812), тривога (0,634), реактивна тривожність (0,586), вступання у соціальні контакти (-0,550), витіснення (0,548), особистісна тривожність (0,540), обережні дії (0,533). Третій фактор найбільш тісно пов'язаний із такими показниками, як моральна нормативність (0,851), адаптивний потенціал (0,845), комунікативні особливості (0,775). Четвертий фактор об'єднав врівноваженість (0,719) і непрямі дії (0,573). П'ятий фактор має найсильніший зв'язок із показниками нервово-психічної стійкості (0,799) та адаптивних здібностей (0,757). До шостого фактору увійшли комунікабельність (0,703), відкритість (-0,564) і невротичність (0,532). До сьомого – з найбільшою факторною вагою увійшли екстраінтровертованість (-0,604) і сором'язливість (0,550). Восьмий фактор описують такі психологічні показники, як асоціальні дії (0,625) і регресія (-0,583). Дев'ятий фактор найбільшою мірою визначають показники реактивної агресивності (0,792) і роздратованість (-0,550).

Наступний етап дослідження передбачав пошук факторної структури спортивного перфекціонізму для спортсменів вибірки з віковим діапазоном від 18 до 25 років. Визначені дев'ять факторів описують

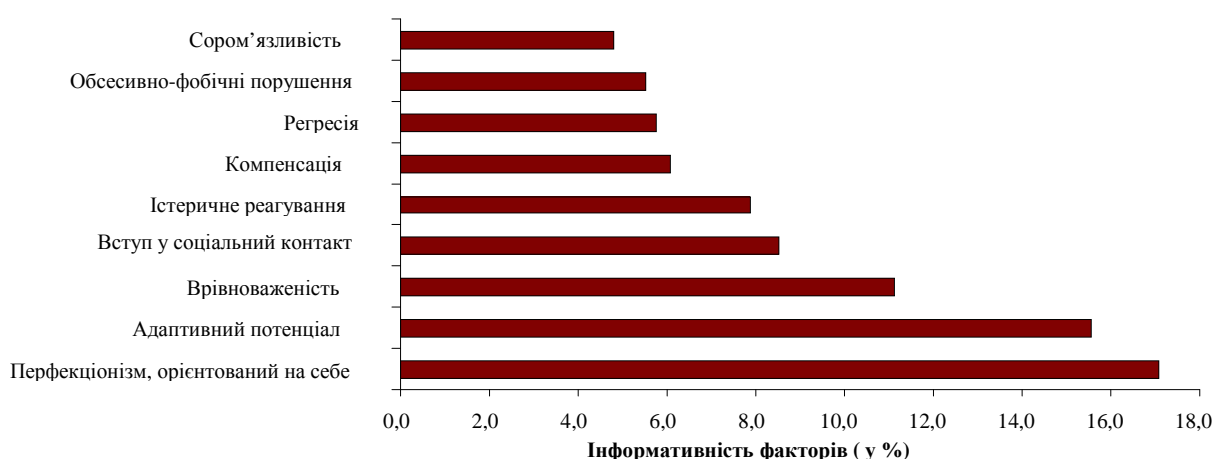

Рис. 2. Номінативно-інформативна факторна структура психологічних особливостей спортивного перфекціонізму випробуваних вікового діапазону від 18 до 25 років

понад 82 % дисперсії масиву даних (рис. 2.). Отже, перейдемо до детального змістового аналізу кожного з виділених факторів. Зокрема, перший фактор

об'єднав такі показники, як перфекціонізм, орієнтований на себе (0,847), агресивність (0,839), тривожність (0,789), фрустрація (0,733), тривога (-0,704), агресивні дії (-0,683). До другого фактору увійшли адаптивний потенціал (0,921), комунікативні особливості (0,806), моральна нормативність (0,772), нервово-психічна стійкість (0,669), адаптивні здібності (0,665). Третій фактор визначають такими показниками, як урівноваженість (0,769), комунікабельність (0,674), роздратованість (-0,673), відкритість (0,645), екстра-інтровертованість (0,616). Четвертий фактор найбільшою мірою визначають показники вступання в соціальний контакт (0,823) і асертивні дії (0,695). П'ятий фактор визначається показниками істеричного реагування (0,758) та імпульсивних дій (0,544). Шостий фактор сформували компенсація (0,760) та асоціальні дії (0,631). Сьомий фактор інтегрував такі показники, як регресія (0,652), реактивна агресивність (0,647), емоційна лабільність (-0,630). Восьмий фактор узагальнює характеристики obsесивно-фобічних порушень (0,682) та невротичної депресії (-0,667). До дев'ятого фактору увійшли сором'язливість (0,738) і реактивна тривожність (-0,517).

Факторну структуру вимірюваних показників у випробуваних спортсменів вікового діапазону від 25 до 40 років показано на рисунку 3.

Визначені дев'ять факторів описують понад 73 % дисперсії масиву даних, що свідчить про високу достовірність результатів. Перший фактор об'єднав показники відкритості (0,770), роздратованості (-0,759), урівноваженості (0,758), комунікабельності (0,642), екстра-інтравертованості (0,592), тривоги (0,520). У другому факторі локалізовані перфекціонізм,

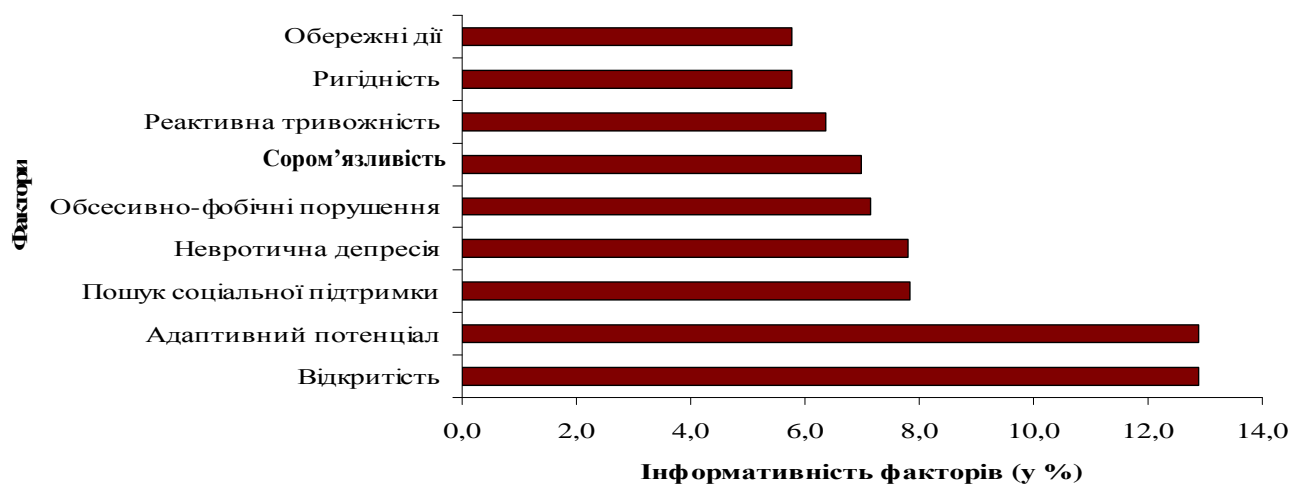

Рис. 3. Номінативно-інформативна факторна структура психологічних особливостей спортивного перфекціонізму випробуваних вікового діапазону від 25 до 40 років.

орієнтований на інших (0,884), адаптивні здібності (0,804), моральна нормативність (0,697), комунікативні особливості (0,669), нервово-психічна стійкість (0,613). Третій фактор визначається показниками пошуку соціальної підтримки (0,826), вступання в соціальний контакт (0,764), асоціальних дій (-0,598), невротичності (-0,513). Четвертий фактор найбільшою мірою визначають показники невротичної депресії (0,683) і непрямих дій (0,609). П'ятий фактор вміщує ознаки obsесивно-фобічних порушень (0,798), агресивності (-0,552) та істеричного реагування (0,538). Шостий фактор представлений показниками сором'язливості (0,725), а сьомий – показниками реактивної тривожності (-0,644), емоційної лабільності (-0,627) та особистісної тривожності (0,530). У восьмому факторі знаходимо показники ригідності (-0,819), а у дев'ятому – показники обережних дій (-0,716) та тривожності (0,515).

Наступним кроком у вивченні спортивного перфекціонізму для випробуваних спортсменів вікового діапазону від 15 до 18 років стало використання методу множинного регресійного аналізу, у результаті проведення якого було отримано остаточну модель множинної регресії, яка пояснює 66 % дисперсії залежної змінної («перфекціонізм») (при цьому коефіцієнт множинної кореляції остаточної регресійної моделі становить 0,811), що дає змогу перейти до її змістової інтерпретації.

Так, найбільший внесок у дисперсію показника «перфекціонізм» здійснили: фактор 2 «асертивні дії» (-0,479); фактор 3 «моральна нормативність» (0,317); фактор 1 «фрустрація» (0,268); фактор 6 «комунікабельність» (0,261); фактор 7 «екстра-інтровертованість» (-0,121).

Проведений множинний регресійний аналіз факторних оцінок спортсменів вікового діапазону від 18 до 25 років дав змогу отримати модель множинної регресії, яка пояснює 67 % дисперсії залежної змінної, а коефіцієнт множинної кореляції остаточної регресійної моделі дорівнює 0,768. Величини стандартизованих коефіцієнтів регресії (β) дають змогу зробити висновки щодо внеску кожного з них в остаточну модель множинної регресії. Так, найбільший внесок здійснили: фактор 4 «вступання у соціальний контакт» (0,490); фактор 1 «ригідність» (0,294); фактор 2 «адаптивний потенціал» (0,273); фактор 5 «істеричне реагування» (-0,210).

Множинний регресійний аналіз, що був проведений на основі факторних оцінок спортсменів вікового діапазону від 25 до 40 років, дав змогу отримати модель множинної регресії, яка пояснює 80 % дисперсії залежної змінної, а коефіцієнт множинної кореляції остаточної регресійної моделі дорівнює 0,880. Найбільший внесок у дисперсію залежної змінної «перфекціонізму» здійснили фактор 3 «пошук соціальної підтримки» (0,452) і фактор 6 «сором'язливість» (0,212).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Проведене дослідження демонструє наявність суттєвих змін у прояві перфекціонізму спортсменів залежно від стажу їх спортивної діяльності. Можна відзначити загальну закономірність особливостей прояву перфекціонізму спортсменів, яку ми визначили як *ефект невротичної самопрезентації*, що у вікових межах спортсменів проявляється у трансформаційних ознаках зміни їх стратегій копінг-поведінки від фрустраційного негативізму до соціального прийняття через комунікативні та підтримуючі контакти у спортивній діяльності.

Отримані результати є змістовим підґрунтям для розробки серії психологічних тренінг-курсів для формування конструктивного перфекціонізму спортсменів.

Література

1. Вірна Ж. П. Неврогенез професійних деструкцій особистості / Ж. П. Вірна // Психологічні перспективи. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – Вип. 19. – С. 84–91.
Virna Zh. P. Nevrogenez profesiynih destruktсий osobistosti [Neurogenesis of professional destructions of personality] / Zh. P. Virna // Psihologichni perspektivi. – Lutsk : Volin. nats. un-t im. Lesi Ukrayinki, 2012. – Vipusk 19. – P. 84–91.
2. Волянюк Н. Ю. Психологія професійного становлення тренера : монографія / Н. Ю. Волянюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 444 с.
Volyanyuk N. Yu. Psihologiya profesiynogo stanovlennya trenera [Psychology of becoming a professional coach] / N. Yu. Volyanyuk. – Lutsk : Volinska oblasna drukarnya, 2006. – 444 p.
3. Гаранян Н. Г. Перфекционизм и враждебность как личностные факторы депрессивных и тревожных расстройств : дис. ... д-ра психол. наук ; спец. 19.00.04 «Медицинская психология» / Гаранян Н. Г. – М., 2010. – 429 с.
Garanyan N. G. Perfektsionizm i vrazhdebnost kak lichnostnyie faktoryi depressivnyih i trevozhnyih rasstroystv [Perfectionism and hostility as personality factors of depressive and anxiety disorders] : dis. ... doktora psihol. nauk ; spets. 19.00.04 «Meditsinskaya psihologiya» / N. G. Garanyan. – Moskva, 2010. – 429 p.
4. Ениколопов С. Н. Психология враждебности в медицине и психиатрии / С. Н. Еникалопов // Современная терапия психических расстройств. – 2007. – № 1. – С. 44–53.
Enikolopov S. N. Psihologiya vrazhdebnosti v meditsine i psihiatrii [Psychology hostility in medicine and psychiatry] / S. N. Enikalopov // Sovremennaya terapiya psihicheskikh rasstroystv. – 2007. – № 1. – P. 44–53.
5. Калшед Д. Внутренний мир травмы. Архетипические защиты личного духа / Д. Калшед. – М. : Академ. проект, 2001. – 368 с.
Kalshed D. Vnutrenniy mir travmyi. Arhetipicheskie zaschityi lichnostnogo duha [The inner world of trauma. Archetypal protect the personal spirit] / D. Kalshed. – M. : Akadem. proekt, 2001. – 368s.

6. Парамонова В. В. Перфекционизм при тревожных и депрессивных расстройствах : автореф. дис. ... канд. психол. наук ; спец. 19.00.04 «Медицинская психология» / Парамонова В. В. – М., 2011. – 25 с.
Paramonova V. V. Perfektsionizm pri trevozhnyih i depressivnyih rasstroystvah [Perfectionism in anxiety and depressive disorders] : avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk ; spets. 19.00.04 «Meditsinskaya psihologiya» / Paramonova V. V. – M., 2011. – 25 p.
7. Соколова Е. Т. Связь феномена диффузной гендерной идентичности с когнитивным стилем личности / Е. Т. Соколова, Н. С. Бурлакова, Ф. Лэонтиу // Вопросы психологии. – 2002. – № 3. – С. 41–52.
Sokolova E. T. Svyaz fenomena diffuznoy gendernoy identichnosti s kognitivnyim stilem lichnosti [Communication diffuse phenomenon of gender identity with cognitive style personality] / E. T. Sokolova, N. S. Burlakova, F. Leontiu // Voprosy psihologii. – 2002. – № 3. – P. 41–52.
8. Холмогорова А. Б. Нарциссизм, перфекционизм и депрессия / А. Б. Холмогорова, Н. Г. Гаранян // Консультативная психология и психотерапия. – 2004. – № 1. – С. 18–35.
Holmogorova A. B. Nartsissizm, perfektsionizm i depressiya [Narcissism, perfectionism and depression] / A. B. Holmogorova, N. G. Garanyan // Konsultativnaya psihologiya i psihoterapiya. – 2004. – № 1. – P. 18–35.
9. Юдеева Т. Ю. Перфекционизм как личностный фактор депрессивных и тревожных расстройств : дис. ... канд. психол. наук ; спец. 19.00.04 «Медицинская психология» / Юдеева Т. Ю. – М., 2007. – 275 с.
Yudeeva T. Yu. Perfektsionizm kak lichnostnyiy faktor depressivnyih i trevozhnyih rasstroystv [Perfectionism as a personality factor of depressive and anxiety disorders] : dis. ... kand. psihol. nauk ; spets. 19.00.04 «Meditsinskaya psihologiya» / Yudeeva T. Yu. – M., 2007. – 275 p.
10. Muller J. P. Beyond the psychoanalytic dyad: Developmental semiotics in Freud, Peirse and lacan / J. P. Muller. – N. Y. : Routledge, 1996. – 244 p.

УДК 159.9:174-057.34

А. Б. Мудрик
Received June 19, 2014;
Revised July 17, 2014;
Accepted January 25, 2015.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Проблема вивчення особистості професіонала належить до найбільш важливих та складних питань у психології. У статті проаналізовано феномен «професійна ідентичність» та його значення для аналізу професіоналізації державних